

2. Kolika je moralna obveza, da svaka sv. Misa ima svoga ministranta i kakvoga?

Danas nastaju vremena, kad se baš previše ne otimaju djeca u sakristiji za misnu knjigu, da posluže misniku kod oltara. Opaža se to ne samo u gradovima, nego i na selima. Neko materijalističko nastrojenje podgriza sve više onaj prijašnji religiozni ponos, kojim su se roditelji znali pohvaliti, kad su u posebnoj ministrantskoj opravici ispred sviju vjernika gledali svoje dijete. Eventualna četiri filira neobvezatne nagrade pripadala su potpuno uvidavnoj dispoziciji maloga gospodara, a nijesu roditelji vodili o tomu blagajnički dnevnik, niti mjerili nagradu s potrošenim vremenom, što li se može za taj novac da nabavi i disputirali do koje svote mora svećenik da povisi nagradu, da bude u pravom snošaju s današnjim valutarnim pitanjem.

Šta više, taki je dah zadunuo i čitavim selima, pa si župljani u neprijateljskom stavu prema misniku svojataju pravo, da uređuju i zvonarske statute. Iz njih izlučuju dužnost zvonarevu, da poslužu kod sv. Mise ostavljajući svećeniku, da si to o svom trošku uredi, kako znade.

Ovakovi su razlozi potakli gdje koje misnike, pa su oslanjajući se na tobožnju blagost novoga Kodeksa u tom pogledu našli različne izlaze iz te neprilike. Zato se nade slučajeva, da kod sv. Mise poslužuje: a) nitko; b) ministrant statista; c) jedan ministrant više misnika; d) redovnica ili uopće žena; e) heretik ili shizmatik.

Pita se sada: jesu li ovi načini posluže dopušteni, i kakovom je moralnom obvezom vezan svećenik, da si pribavi propisanoga podvornika kod sv. Mise?

I.

Ako hoćemo da što bolje stvar razjasnimo, potrebno je, da segnemo malo u historiju ovoga pitanja. Tada ćemo lakše shvatiti opravdanost zahtjeva i veličinu obveze, da svaki misnik imade u sv. Misi barem jednoga poslužnika sa stanovitom kvalifikacijom.

Kristove su riječi: »Uzmite i jedite, jer je ovo tijelo moje. Uzmite i pijte, jer je ovo krv moja. To činite na moj spomen.« Kako su u praksi izvršivali ovaj nalog Gospodinov apostoli i prvi kršćani, vidi se iz Djela apostolskih: »A bijahu postojani u nauci apostolskoj i u zajedini lomljenja hljeba i u molitvama.« »A u prvi dan nedjelje, kad se sabrasmo, dalo mimo hljeb, govoraše im Pavao, jer šćaše sjutradan da pode, i proteže besjedu do ponoći.«¹ I opet sv. Pavao: »Ne podaje li nam kalež blagoslova, koji blagosiljemo, krv Kristovu? A kruh, koji lomimo, ne čini li nas

¹ Dj. ap. 2, 42: 20, 7.

dionicima tijela Gospodnjega?«² I t. d. Gdjegod govori sv. Pismo o prinošenju sv. Mise, upotrebljuje oblik množine, da naznači sudjelovanje i misnika i sviju nazočnih vjernika. To sudjelovanje nijesu nadomještali đakoni, nego je različno od njihovoga sudjelovanja.

Istina je, postanak dakona i početak službe njihove pada u doba apostolsko, ali oni nijesu dobili dužnost, da zamijene vjernike u njihovom učestvovanju kod žrtve, nego da služe vjernicima i misniku na svoj način. Sv. Pismo naime pripovijeda njihovu povijest ovako: »A u one dane, kad se umnoži broj učenika, podigoše viku Grci na Hebreje, što se njihove udovice zapostavljaju u svaki-danšem dijeljenju (hrane). — A dvanajstorica dozvavši mnoštvo učenika rekoše: Nije pravo, da mi ostavimo riječ Božju, pa da služimo oko stolova. — Nadite dakle, braćo, među sobom sedam poštenih ljudi, punih Duha Svetoga i mudrosti, koje ćemo postaviti nad ovim poslom. — A mi ćemo ostati u molitvi i u službi riječi.

I ova riječ bi ugodna svemu zboru. I izabraše Stjepana, čovjeka puna vjere i Duha Svetoga, i Filipa i Prohora i Nikanora i Timona i Parmenu i Nikolaja, došljaka iz Antiohije. — Ove postaviše pred apostole, i oni moleći se metnuše ruke na njih.«³

Tako zaređeni đakoni imali su dakle služiti oko stolova, kako se vidi iz gornjih redaka. No valja znati, u čemu stoji ta njihova služba oko stolova? Već je prije gornjih redaka sv. Luka napisao ovo: »I svaki dan bijahu (prvi kršćani) jednako jedno-dušno u hramu i lomeći hljeb po kućama primaahu hranu s radošću i u prostoti srca — hvaleći Boga i imajući milost u svega naroda.«⁴

Iz jednoga i drugoga navedenoga sv. teksta doznajemo ovo. Prvi su kršćani u početku išli na molitvu u hram u određeno vrijeme sa ostalim Židovima, e se ne bi činilo, da su zanemarili javnu molitvu i poštovanje svetoga hrama i tako odbili od sebe Židove, izgubivši pred njima povjerenje i ugled, a ovi su preko njih imali lakše upoznati Krista. Ali su u privatnim kućama prisustvovali euharistijskoj žrtvi, a nakon toga agapama, koje su bile skopčane s njome. Tim su agapama u početku upravljali sami apostoli. No kad se je broj vjernika umnožio, postavili su ljude pouzdane, da ih u tome zamijene. Jer je s agapama bilo skopčano i dijeljenje presv. Euharistije, postali su đakoni upravljajući i svetih i profanih stolova.⁵ Lijepo to tumači Baronije, kad veli, da je i Gospodin na posljednjoj večeri spojio dvije trpeze u jedno: običnu i svetu, blagovao je janje, i presveto svoje Tijelo i Krv dao na blagovanje. Tako isto su to

² Kor. I. 10, 16.

³ Dj. ap. 6, 1.—7.

⁴ Dj. ap. 2, 46.

⁵ Knabenbauer, Commentarius in Actus apostolorum. Parisiis 1899.

činili u vrijeme apostolsko nasljeđujući primjer Gospodinov.⁶ Iz ovoga se vidi, što znači, kad sv. Pismo veli, da su dakoni postavljeni nad poslom oko stolova.

Osim toga apostoli su postavili dakone tako, da su moleći metnuli ruke na njih. Već su se u Starom Zavjetu polaganjem ruku odlučivali od ostaloga puka službenici za svete funkcije i postavljali za učitelje drugima. A taj su obred po primjeru samoga Isusa Krista i apostoli preuzeli⁷ i izvršili ga na prvoj sedmorici dakona i privezali ih uz svetu službu, učinili ih liturgijskim osobama, specifičnim službenicima Crkve Božje. Istina je, dakoni su čitali diptyhe, Evangelje, upravljali crkvenom imovinom, pazili na red bogoslužja, pjevali gradual i t. d., ali je njihova esencijalna dužnost bila, da budu »*comministri et cooperatores corporis et sanguinis Domini*, kako veli mučenik sv. Justin, a i danas im je ta liturgijska i gotovo jedina djelatnost još ostala.⁸ Oni su dakle odijeljeni od puka, da budu neposredni službenici kod sv. žrtve.

Svasvijem drugo je sudjelovanje imao puk, kojega zamjenjuje u privatnoj Misi današnji ministrant, prema onoj sv. Tome: »U privatnim misama dosta je, da bude jedan ministrant, koji zastupa cijeli katolički puk, u čije ime odgovara svećeniku u višebroju (pluraliter)«. ⁹ I zaista puk je sudjelovao u sv. Misi tako, da je odgovarao misniku. O tome svjedoče Konstitucije apostolske, starije liturgije: sv. Jakoba, sv. Marka, sv. Bazilija, gdje se čita: *Sacerdos: Pax vobis, populus: Et cum spiritu tuo; sacerdos: Pax omnibus, populus: ex cum spiritu tuo; diaconus: Orate, populus: Kyrie eleison i t. d.*«.

Istom u vrijeme progonstva počeli su prvi kršćani da bježe, da se sakrivaju. Otale je došlo, te su svećenici bili prisiljeni misiti noću, tajno u grobištima, zatvorima, u kućama odličnika i svetaca. Tada su i nastale takozvane privatne Mise, a njihov je početak apostolskoga podrijetla. Perrone nam točno označuje, koja se Misa zove privatna i veli: »Premda se, pravo govoreći, ne može zvati privatnom žrtvom ona žrtva, koja se prinosi u zahvalu za javno dobročinstvo, kakovo je smrt Kristova, a tu žrtvu prinosi javni službenik Crkve ne samo za sebe, nego za sve vjernike, ipak je prevladao običaj, da se zovu jedne Mise privatne, a druge svečane. Privatnom se zove Misa zato: ili jer se čita na privatnom mjestu, ili jer se čita, kad nije blagdan ili jer se ne čita na glavnom oltaru, ili jer nije župska, kako vele, ili nije konventualna (zborna), ili napokon jer se nitko od prisutnih sakramentalno barem ne pričestuje«. ¹⁰ Takove Mise spominje: Eusebije u oratoriju u palači

⁶ Caesaris Baronii, *Annales ecclesiastici*, Mongutii 1623. 34. LXXX.

⁷ Baronius: o. c. 44. XXX.; Knabenbauer: o. c. p. 113.

⁸ Thalhofer, *Katholische Liturgik*, Freiburg in Breisgau 1922. II. p. 401.

⁹ Apud Ballerini, *Theol. mor.*, Prati 1891. 4. p. 781.

¹⁰ Perrone, *Praelectiones theologiae*, Ratisbonae 1854. vol. VII p. 228.

Konstantina Velikoga, životopis sv. Marcella, pape u kući pobožne gospode rimske Lucine, sv. Grgur Naziazanski, sv. Augustin i Hrizostom i t. d.¹¹ Pita se dakle, tko je zamjenjivao prijašnju ulogu puka u ovakovim Misama ili drugim riječima, je li današnji gore navedeni načini posluživanja kod tih Mis nalaze historijsku podlogu u ovako nastalim privatnim Misama prvih kršćanskih vijekova? Da per abusum, ne de iure.

Ad a) odgovaramo. Imade u historiji slučajeva za takozvane Missae solitariae, t. j. bez ministranta. Citirani već liturgički mjesečnik Ephemerides liturgicae u istoj raspravi veli, da su ovakove Mise počeli u Galiji monasi dobivši takav privilegij, ali su pozdravi i molitve pridržane u pluralnom obliku, jer se odnose na puk, koji sada participira na sakramentima prisustvujući kao nazočan po vjeri i ljubavi.

Za redovnicima su se počeli povoditi i svjetovni svećenici. Ali sada odmah ustaju najenergičnije crkvene oblasti, da se to spriječi. Veoma su značajne riječi sv. Grgura II. pape (715.—731.) na koncilu pariškom, u kojima je skupio i historiju i moral ovoga pitanja i duh prvih kršćana, te je naglasio pravo crkveno stajalište sviju kršćanskih vijekova do današnjega dana ovako: »U nekim se mjestima uvukao dijelom zbog nemarnosti, dijelom zbog lakomosti običaj, koji se mora zbaciti i koji je zaslužio, da se propisno ispravi, a taj je, što nekoji svećenici češće čitaju sv. Misu bez ministranta. To se ne da istumačiti niti riječima Gospodina Spasitelja, kojima je dao učenicima, da slave tajne Tijela i Krvi njegove, niti ima dokaza zato u sv. Pavla, apostola; to se nikako ne nalazi niti u samim Djelima apostolskim, da tako smije da bude, pa makar razglabaš njihovu jezgru. Iz toga se vidi, da nam valja k takovomu samcu posvetitelju Tijela i Krvi Gospodnjega doći i pitati ga: komu govoriš: Gospodin s vama, a tko ti odgovara: I s duhom tvojim. Jasno nam je svima, da se takav običaj (solitarnoga celebriranja) ima da spriječi, jer se protivi ugledu apostolskom i crkvenom i jer se vidi, da nanosi neko nepoštivanje tolikoj tajni«.

Ovakovo je ispravno shvaćanje izazvalo i one dvije rubrike u rimskom misalu, koje govore, da svećenika vodi k oltaru ministrant, obučen u superpelliceum i da je to defekt, i prema tomu zapreka, da se celebra, ako nema klerika, koji bi poslužio u sv. Misi.¹²

Ako je dakle misni ministrant zamjenik puka, onda je sigurno barem toliko moralno obvezan misnik, da imade propisanoga ministranta, koliko je vezan, da u ime puka govori molitve u pluralnom obliku, a puk da prisustvuje sv. Misi barem u neke dane. Već se od apostolskih vremena urgiralo, da vjernici prisustvuju zajedničkom bogoslužju. Upravo zato raspravlja sv. Pavao, apostol u

¹¹ Ephemerides liturgicae, Romae 1894. an. VIII. vol. VIII. p. 656.

¹² Ritus cel. Miss. Tit. II.: De defect. Tit. X. 1.

cijeloj 10. glavi poslanice Židovima o razlici između žrtava Staroga Zavjeta i žrtve Novoga Zavjeta. Neki su naime Žido-kršćani počeli zanemarivati kršćanske bogoslužne sastanke, jer su se zanosili za sjajnim bogoslužjem, što se obavljalo na neke židovske blagdane, a i svaki dan u hramu. Apostol ističe, da te žrtve nijesu mogle čovjeku pribaviti niti opravdanje niti mir duše. A Krist je sam sebe žrtvovao za grijeh čovječanstva, te sjedi s desna Ocu navijek. Zato je ta žrtva neizmjerne vrijednosti. Stoga kršćani treba da stupaju putem, koji im je Krist pokazao, puni vjere, ufanja i ljubavi, stalni u vjeri i pobožnom življenju, sve treba da podnose za ljubav prema Kristu, a »da ne izostaju iz sastanaka naših, kao što to neki običavaju, nego da jedni druge savjetuju to većma, što većma vidimo, da se približuje dan onaj (suda posebnoga, ver. 25.)«. Dalje prijeti kaznama, da će izgubiti vječno spasenje oni, koji se odmetnu.

Kako su shvatili ove riječi sv. Pavla vjernici, vidi se najbolje iz raznih opisa života prvih kršćana, te naredaba, kojima se naložilo, da se nedjeljom barem imade prisustvovati sv. Misi. Sv. Justin (Apol I.) piše: »U dan, koji se zove po suncu, dolazimo svi iz grada i sela na okup; tamo se čitaju Spomenice apostolske ili pisma proročka, dokle bilo. A kad lektor prestane, drži predstojnik (obično sam biskup) govor, u komu stavlja na srce ovu uzvišenu nauku i potiče, da se nasljeduje.

Tada ustajemo i izlijevamo naše molitve. Nakon toga se donosi kruh, vino i voda (Offertorium), a predstojnik moli, govori hvalu, koliko je u njegovoj vlasti, a puk govori — odgovarajući: Amen! (Prefatio). Svakomu se prisutnomu od blagoslovljenoga (Consecratio) daje (Communio), a odsutnima nose dakoni.

Sv. Augustin (serm. de tem. 244.) zabranjuje da se izostane od službe Božje, nego se na nju treba pripravljati već uveče od subote i kroz noć tako, da se barem kod kuće moli u slučaju, kad je netko zapriječen prisustvovati zajedničkom sastanku. Drugi dan zapovijeda samo službi Božjoj prisustvovati, a ne baviti se niti služinskim radom niti svjetovnim poslom.

I Konstitucije apostolske (lib. 2. c. 59.) govore o propovijedi, Misi i Pričesti na nedjelje »marljivo valja dolaziti na sastanke (bogoslužje), jer se izostajanjem osakaćuje Tijelo Kristovo; nijesu naime samo svećenicima, nego također i lajcima rečene riječi Gospodinove: »Tko nije sa mnom, proti meni je, i tko sa mnom ne sakuplja prosipa«. »Vi dakle, koji ste udovi Kristovi, nemojte se rasipavati time, što biste izostajali iz (bogoslužnih) sastanaka. Vi, koji imate Krista kao glavu, stojte prema Njegovomu obećanju s nama (apostolima) u najužoj zajednici.

Koncil u Elviri (305.) naređuje, da se onaj vjernik, koji stanuje u gradu, a tri nedjelje uzastopce ne dolazi u crkvu, kazni tako, te

mu bude zabranjeno uopće unići u crkvu toliko dugo, koliko je prije iz crkve izostao.¹³ I t. d.

Ovo su samo nekoliko historijski podaci o postanku teške crkvene zapovijedi. No mnogo je važnije upozoriti na nutarnje razloge ovakove starokršćanske crkvene strogosti, koja je korijen sadašnje druge zapovijedi crkvene i temelj velike moralne obveze i za vjernike, da prisustvuju sv. Misi barem nedjeljom i blagdanima, i za misnika, da se pobrine za zastupnika vjernih (ministranta) u sv. Misi.

Thalhofer obrazlaže težinu ove obveze ovako: Makar čita misnik sv. Misu bez ikakvoga svjedoka, on to radi nomine Christi vel nomine ecclesiae, vel etiam nomine Christi et ecclesiae, dakle obavlja akt javan ne privatn. Ipak nije svejedno za vjerski život vjernika, da li prisustvuju sv. Misi ili ne. Jer ako hoćemo, da se uistinu postigne svrha, zbog koje je Krist, koji se žrtvuje i milosti dijeli, nazočan u svojoj Crkvi, tada moraju članovi Crkve svoje inače nesavršeno vanjsko subjektivno poštovanje Boga sjediniti s Isusom Kristom, kojega zamjenjuje vidljivi zastupnik savršenoga kulta nevidljive glave. Napose to vrijedi kod centruma katoličke liturgije, sv. Mise. Po njoj je nazočan u Crkvi Krist, koji nije samo izvor svih milosti, kojima se opraštaju grijesi i posvećuje čovjek; ona nije samo neprestano sjećanje djela otkupljenja, nego i izdiže ljudsko subjektivno, manjkavo, a dužno poštovanje na savršen čin te vrijedan i Boga dostojan; daje osim toga vjernicima priliku za međusobno nadozidiivanje; ona je javno priznavanje vjere, svjedočanstvo crkvenoga jedinstva. Zato se je već od apostolskih vremena osobito urgiralo, a poslije je i sub gravi Crkva obvezala svoje vjernike, da prisustvuju nedjeljom i blagdanom sv. Misi.¹⁴

Ako je dakle svaka sv. Misa onaj isti javni, ali nekrvni akt, kojega je Krist na križu na oproštenje grijeha cijeloga roda ljudskoga izveo, te nema, kako veli Schneider u svom Manuale sacerdotum,¹⁵ duga, kojega sv. Misa ne bi mogla razdriješiti; nema milosti, koju ne bi mogla postići; nema slaboće, koju ne bi mogla sanirati, onda je jasno, da misnik nije, niti može da bude privatna osoba, kad zastupa u sv. Misi samoga Krista, niti njegova funkcija može da bude privatna, kojom posreduje između vjernika, u čije ime žrtvuje i Boga, komu žrtvuje. Javan čin treba da imade svoje svjedoke. Pod križem su bili mnogi svjedoci i pristaše i protivnici. U sv. Misi bili su u početku svaki dan svjedoci prvi kršćani, a kasnije, kad se općina kršćanska razgranala, nastali progoni, sv. Misa se čitala u privatnim prostorijama tajno za puk, a bez puka. Ovo su veliki razlozi, zašto je Crkva odredila dišući duhom sv.

¹³ Joh. E. Schmid, Historischer katechismus, II. B. Salzburg 1851. p. 133.—136.

¹⁴ Thalhofer o. c. I. p. 26.—27.

¹⁵ O. c. Taurini-Romae 1901. p. 198.

Evangelista, crkvenih pisaca, tradicije, te imajući na pameti prijašnje sudjelovanje vjernika, da nijedan misnik sub gravi ne smije misiti bez ministranta, zastupnika puka. Tako svi moraliste. Novi kodex¹⁶ jednostavno brani misiti bez ministranta, koji ima da odgovara i poslužuje i ne spominje nikakvih iznimaka. No, jer je uzvišena svrha i velika korist jedne sv. Mise, u redu spajenja, mogu potrebe vjernih, radi kojih je ustanovljena ova žrtva biti tako velike, da se bez grijeha odstupa od ove inače velike obveze. To dopuštaju svi moraliste. Naročito navode kao takove slučajeve nužde (casus necessitatis): a) da se može konficirati viaticum; b) da puk udovolji zapovijedi nedjeljne i blagdanske sv. Mise; c) da svećenik sam bude na sv. Misi na zapovijedani blagdan; d) ako ministrant ode pod sv. Misom od oltara, pogotovu ako je već prošlo prikazanje, a ne će da se vrati za kratko vrijeme. Tako sv. Alfonzo, a prema njemu Noldin.¹⁷ Neki dapače navode kao razlog i d) u vrijeme zaraznih bolesti; e) te ako svećenik-beneficiat mora da čita sv. Misu racione beneficiji; f) ili ako ima da čita sv. Misu u određeni dan; g) konačni je razlog indult sv. Stolice, koji ipak uvijek počiva na nekom razlogu, kao što na pr. to imadu misionari.

Iz ovih se redaka jasno vidi, u kolikoj mjeri povrijeđuje rubrike misala onaj misnik, koji potpuno obučen u misno odijelo ide najprije iz sakristije k oltaru, da zapali svijeće, onda se vraća po misnu knjigu, a po trećiput se vraća po kalež, da sam celebrira. Ili opet obučen u misno odijelo u ruci nosi kalež, na kaležu žigice, a pod pazuhom misnu knjigu i tako ide da sam celebrira bez nužde svaki dan. I u slučaju nužde treba da neobučen u misno odijelo uredi sve, što je potrebno za žrtvu, a onda da sebe uredi i pode k oltaru. Toliko barem traži poštivanje ovoga velikoga sv. Čina i pristojnost prema Bogu, koja treba da bude ipak veća, nego li je prema ljudima, a kod ljudi već znademo na to paziti. A to se događa u veoma velikom gradu, u glavnoj crkvi, gdje bi si dobro situirani misnik uz primjerenu nagradu lako nabavio ministranta. To se događa dapače i onda, kad imade na pretek u crkvi sposobnih muškaraca, koji bi mogli i htjeli poslužiti na pr. na prosne dane. To je zaista velika nepažnja, kako veli gore citirani Gregorije II. Pravo je Crkva imala, kad to brani sub gravi, jer se može desiti, da na selu bude misnik sasvijem sam u crkvi i pozli mu, a sv. Prilike budu izložene insektima i životinjicama, kojih se lako svagdje nađe u seoskim crkvama i to bogzna, kako dugo. Dok će ministrant to pokriti, ili će mu iznemogli svećenik reći, što se imade uraditi.

Ad b) Budući da imade autora, te dijele rubrike, koje valja obdržavati za vrijeme sv. Mise na preceptivne i direktivne, lako

¹⁶ C. 813. § 1.: »Sacerdos Missam ne celebret sine ministro qui eidem inserviat et respondeat.«

¹⁷ Theol. moralis, Rastisbonae 1847. V. 391.; Noldin, De sacr. p. 250.

su neki misnici došli do toga, da su zaključili: one su sigurno direktivne, koje se odnose na ministranta, pa kad već nemam ministranta, koji znade odgovarati, ne trebam ni takvoga, koji ne zna, i mise bez ministranta. No ovdje valja istaknuti, da moraliste naglasuju, te nema smisla ovako razlučivati rubrike misala, kad se i onako ne da pravo ustanoviti, koje su jedne, koje druge. Zgodno primjećuje Prümmer: sve ono veže u savjesti što rubrike sigurno, jasno (determinate) određuju.¹⁸ Zato se i sv. Alfonzo (l. c.) protivi tomu, da je odredba glede ministranta samo direktivna, te ne veže pod grijeh. Jasna je ta odredba, kako smo vidjeli iz navoda novoga Kodeksa, pa sigurno bolje udovoljuje tomu zahtjevu onaj, koji imade ministranta makar i statistu, nego li nikakvoga, jer ako ne odgovara, barem poslužuje i svjedoči. I veli dalje, da je dosta manja nužda (minor necessitas), da svećenik čita sv. Misu s ministrantom, koji ne zna odgovarati, a pravi casus necessitatis, da ga uopće nema. Ako pak imade poslužnika, koji zlo izgovara, može da nadopuni i ispravi, ali nije potrebno, ako bi time smeo sebi ili prisutne ili red sv. Mise. (Sv. Alf. l. c.).

Ad c). Već je papa Anaklet (78.—90.) odredio: »Oni, koji Bogu žrtvuju, ne smiju to sami, nego treba da imadu sa sobom svjedoke kojima će se posvjedočiti, te su savršeno na mjestima svetima Bogu žrtvovali«. Sv. Pijo V. u Bulli od 29. VII. 1570. nalaže, da se sv. Misa prinosi po obredu zapisanom u Misalu, te zapovijeda, prisutnost misnoga ministranta, jer se u istom misalu govori o takovom ministrantu. Rubrika naime veli, kako smo već gore spomenuli, da svećenika vodi k oltaru ministrant i prema tomu uz njega ostaje od početka do kraja, i da je to defekt, ako ga nema t. j. zapreka da misi. Ta je rubrika jasna, prema tomu veže u savjesti. Zato nije po rubrici, ni savjesti, da ministrant obilazi po crkvi, osobito u većim crkvama, te hvata pojedine djelove sv. Mise u različitim misnika, koji celebriraju u isto doba, te im donekle pomaže. Čiji je naime to ministrant zapravo, kad već spomenusmo, da ministrant imade odgovarati na sve kod sv. Mise i posluživati misnika kao bravi zastupnik puka i svjedok njegova cijeloga čina. Zapreka je koja u savjesti veže, da netko služi sv. Misu, a nema klerika ili drugoga nekoga da mu posluži (De Def. l. c.). To je zaista Misa, koja je sub gravi zabranjena, osim u nuždi. A ovdje je možda u tomu uzrok samo nebriga ili neznatna nagrada ili nerazložni raspored celebriranja u crkvi. Sancta sancte et devote tractanda. Duh je Crkve, da ministrant bude pošten i da pobožno prati cijelu sv. Misu.

Ad d). Ušeničniku su u njegovom Pastoralnom bogoslovlju, kad navodi spomenuti kanon 813., koji govori o ministrantu slučajno ispale iz teksta dvije fraze. Zato mogu lako mladi teolozi, i svećenici, koji traže savjet u ovakovim praktičnim knjigama, da

¹⁸ Prümmer, Man. th. mor. 1923. III. p. 208.

se priuče, te ne posvećuju mnogo pažnje ovomu pitanju. On veli: »Svaki misnik treba da ima u sv. Misi poslužnika, koji će mu odgovarati i posluživati. Misni poslužnik ne može biti ženska, osim ako nema muškarca i tada valja da izdaleka odgovara i ne dolazi k oltaru«. ¹⁹ Vrlo važne su izostavljene riječi, da ženska u nestašici muškarca smije i *u s t a d e c a u s a* izdaleka odgovarati, *n e c u l l o p a c t o* približiti se k oltaru. ²⁰ Evo zašto. Premda je novi Kodeks blaži nego li stari, ipak je u ovim riječima istaknuta disciplina prvih vijekova i duh kršćanske starine, koji se imade respektirati i sada, koliko je to moguće. U prijašnja naime vremena nije se nikada čulo, da bi žena obavljala ovakovu službu. U svoj strogosti su se prvi kršćani držali riječi apostola sv. Pavla: »Žene neka šute u Crkvi, ne dopušta im se da govore. Ružno je naime, da žena govori u crkvi«. ²¹ Drugi je razlog, što se nastojalo, da se od svećenika odvrati svaka i najmanja sumnja o njihovoj čestitosti i dobrom glasu. Već je papa Gelasije I. sveti (492.—496.) u svojoj poslanici biskupima lakonijskim pisao: »Nenosno je, što smo čuli, da su Božje stvari pretrpjele toliki prijezir, te se pripovijeda, da žene poslužuju svetim oltarima, a spolu, komu to ne pripada, dopušta se sve, što je samo za službu muškaraca određeno«. Tako i staro kanonsko pravo strogo, bez ikakove primjedbe, ističe: »Zabranjuje se, da se ikoja žena usudi pristupiti k oltaru i ministrirati svećeniku ili da stoji ili sjedi iza ograde«. ²² I t . d.

Na ovakovom temelju evo cijeli niz moralista, koji sub gravi, zabranjuju da žena ministrira, te je bolje, da u nuždi svećenik celebrira bez ministranta, nego li da mu poslužuje žena. Tako govori sv. Toma, Alfonzo Liguori, a za njima Ballerini, Noldin, Buceroni ²³ i t . d. Ova jednodušnost moralista pokazuje dovoljno, da je ovo propis teške naravi. Kod ovoga ostaju moraliste i nakon novoga Kodeksa u novijim izdanjima svojih knjiga na pr. Noldin, Prümmer i drugi. Time je dakle stvar riješena, kad se pita, smije li žena k oltaru, pa bilo u vrijeme sv. Mise ili večernje. Odgovor je odlučno negativan (*nec ullo pacto*), a moralna obveza sub gravi.

Drugo je pitanje, smije li kada žena da odgovara izdaleka, te u tome barem zastupa puk, odnosno muškoga ministranta, a sve je potrebno za sv. Misu već i onako pripravljeno n. pr. knjiga, vino

¹⁹ Pastoralno bogoslovlje, Ljubljana 1920. II. p. 265. na 10.: »Vsak mašnik inej pri sv. maši strežnika, ki mu streže in odgovarja. Mašni strežnik ne more biti ženska, razen če ni moškega, in proti temu, da od daleč odgovarja in ne pride do oltarja (can. 813.).

²⁰ Can. 813. § 2.: »Minister Missae inserviens ne sit mulier, nisi, deficiente viro, i u s t a d e c a u s a, eaque lege ut mulier ex longiquo respondeat nec ullo pacto ad altare accedat«.

²¹ I. Cor. c. 14, 34.

²² Decret. III. lib. II.

²³ O. c., I. c.

i voda? Kad ne bi sama Crkva podala izlaz, morali bi strogo tumačiti gore navedene riječi sv. Pavla, sv. Gelazija I. i staroga kanonskoga prava i reći opet sub gravi ne, jer ministrare znači i odgovarati, a ne samo poslušiti. No prijašnje prestupke u tomu pogledu donekle je odobrila odnosno pozakonila Crkva svojim odlukama, jer konačno i žena odgovarajući samo čini ono, što su inače po staroj disciplini činili svi vjernici, a i danas čine u mnogim mjestima n. pr. našega Primorja. I to se dopušta samo urgente necessitate. Tako je odgovorila S. C. Rituum 1836., kad su ju pitali, smije li svećenik sve prije pripravivši dopustiti, da mu žena odgovara.²⁴ Istina je, što Prümmer navodi, da nije tako lako odrediti, koja je to nužda. S. R. C. 14. VIII. 1893. je odgovorila, da takova nužda nije, kad bi misnik zbog pomanjkanja muškoga ministranta morao napustiti Misu, nego se traži najmanje, da se udovolji zapovijedi slušati sv. Misu. Jer je Kongregacija 13. I. 1894. povukla takov re-skript, misli Prümmer sada, da i onaj Kodeksov iusta de causa može značiti, da svećenik smije imati ženskoga ministranta u pomanjkanju muškoga, kad hoće da celebrira samo iz pobožnosti. Mi bismo ovdje primjetili, da je Prümmer zaboravio, te je i poslije spomenutoga dekreta iz g. 1894. izdala kongregacija još jedan dekret 1899., gdje ponovno naglašuje necessitatem. Pitanje je glasilo: »Smije li kapelanu, koji celebrira u djevojačkom Čuvalištu, ministrirati daleko od oltara ili izvan ograde jedna od djevojaka ili redovnica, kad nije lako moguće naći drugoga poslužnika?« Odgovor je glasio: »Jest u ovom slučaju; i iz nužde.«²⁵ Nakon toga 1917. izlazi novi Kodeks, koji doduše dopušta, da žena odgovara u sv. Misi, ali daleko od oltara i to iusta de causa. Ne bismo li dakle taj Kodeksov iusta de causa sigurnije prislonili na već ponovno citirane riječi sv. Pavla, na pismo Gelazija I., na staro kanonsko pravo, te tolike odluke Kongregacije, pa onda na sv. Alfonza, koji veli da smije quando que i ostalih moralista, koji ističu necessitatem, nego li na gotovo nikako potkrijepljeno mišljenje Prümmerovo. U protivnom naime slučaju ne bi trebao Noldin s ostalim meralistima isticati toliko Misu u ženskom institutu, u kapeli redovnica, kojima je sigurno nužna za duhovnu korist i ustrajnost sv. Misa, a teško je doći do muškoga ministranta. Niti bi Kodeks trebao primetnuti iusta de causa, jer takav razlog, da čita misnik sv. Misu samo iz pobožnosti, jest najmanji, kad se predmijeva, da bi ga svaki svećenik morao imati svaki dan. Zato si uopće ne bi trebao razbijati glave za muškoga ministranta, niti si uzgajati mladež u tom duhu. Konačno bi svećenik mogao sam da bude u crkvi svaki dan sa ženskim ministrantom razne dobe i sposobnosti, a zar bi to promicalo njegov dobar glas? Druga je stvar, kad svećenik imade zakazanu sv. Misu na određeni dan ili zbog državne ili kakve dru-

²⁴ S. C. R. 27. VII. 1836. n. 2745. VIII.

²⁵ S. C. R. 18. III. 1899. n. 4015. VI.

štvene svečanosti, ili po želji, kojega privatnika ili na zapovjedani blagdan, ili imade obaviti zavjet i t. d., a slučajno mu nije došao očekivani ministrant muškarac, niti imade na uslugu kojega statistu, a taj imade svakako prednost pred ženom, pa i redovnicom. U tom je smislu (t. j. *necessitatis*) shvatio to i naš pokojni vrlo savjesni rubricista Gjanić.²⁶ Mogli bi dakle uzeti i pobožnost svećenikovu kao razlog dovoljan, ali *quandoque*, a ne kao općenito pravilo.

Ad e) Ne treba o tomu trošiti mnogo riječi i upuštati se u kakovo razglaganje, da li je u pomanjkanju ministranta katolika, slobodno se poslužiti akatolikom ili radije i akatolikom, nego li ženom. Jednostavno odgovaramo, da je u nuždi bolje celebrirati bez ministranta, nego uzeti akatolika ili opet radije dopustiti ženi *iusta de causa*, nego li akatoliku. Razlog je tomu očevidan. Ministrant je zastupnik puka, on sudjeluje s celebrantom, on je liturgička osoba, on je pomoćnik obreda misnoga ili kako se to kaže stručno: *ille communicat in sacris cum celebrante*. Prema tomu bi se dopustila akatoliku *communicatio in sacris passiva*, a to ne smije da bude, jer bi bila znak vjerskoga jedinstva i utvrđivanje akatolika u njegovoj bludnji, te indiferentizmu, a sablazan za vjernike.²⁷

II.

Još preostaje samo da odredimo kakovu kvalifikaciju treba da ima propisani ministrant? Iz dosada rečenoga slijedi, da mora biti muškarac, katolik. Rubrike traže, da bude klerik ili ako njega nema, smije biti lajk, čestiti i pobožan.

Treba da bude dobro upućen u svojoj službi. Da izgovara dobro, razgovijetno, lagano i potpuno. Već smo gore spomenuli, da misnik ne mora ispravljati niti nadoknaditi, ako ministrant manjkavo izreče neke izreke, niti treba da popravlja, ako je bojazan, da će se sam smesti ili druge smetati, inače može.

Treba da bude pristojno odjeven. To traži dostojanstvo žrtve. Počešljan, čist, opran, naročito ruke da su mu takove. Obučen u talar i košuljicu i to da je čisto. Tako sv. Alfonzo, rubrike Misala i Erker.²⁸

Za sve ovo valja da se brine misnik, odnosno rektor *ecclesiae*. Ujedno je njihova sveta dužnost, da paze na sve dosada rečeno, jer to traži i dostojanstvo žrtve, *pietas erga Deum* i sablazan, koju su dužni otkloniti od vjernika radi njihovoga vječnoga spasenja i svoje odgovornosti, koja im u tom pogledu leži na pastirskoj savjesti sub gravi vel levi, kako je to već istaknuto u pojedinim točkama.

Dr. P. Lončar.

²⁶ Schüch-Polz-Gjanić, *Past. bogoslovlje*, Zagreb 1917., p. 400.

²⁷ Noldin II. 1922. n. 37. a.

²⁸ Erker, *Enchiridion Liturgicum*, Labaci 1910. p. 90.